

LIFE Taiga

NATURVÅRDSBRÄNNING VÄCKER NYTT LIV I SKOGEN

Idag brinner skogen inte lika ofta som för 150 år sedan. Dessutom är den sammanlagda yta som brinner bara en bråkdel jämfört med tidigare.

Om skogen inte får brinna tillräckligt ofta kommer granarna att bli fler och trycka undan till exempel tall, asp och sälg. Skogen blir tätare och solen kan inte nå ner till marken. Mossor tar över och de växter och djur som trivs i en öppen tallskog försvinner efterhand. De brända gamla träd som är nödvändiga för många arters överlevnad bryts ner och "tar slut". Det gör att flera brandgynnade arter är hotade.

För att bevara och i viss mån återskapa biologisk mångfald i skogen använder vi nu elden som skötselmetod. En naturvårdsbränning gör liknande nytta som äldre tiders naturliga bränder. Skillnaden är att naturvårdsbränningen sker lugnt och kontrollerat och är styrd av brandutbildade naturvårdare.

Direkt efter en bränning är skogen sotig och svart men solljuset når nu ner till marken. Redan någon månad efter branden har bland annat lingonris trängt upp och många svampar syns. Den brända skogen lockar till sig insekter och insektsätande fåglar.

Granar dör och tall, asp och björk får lättare att sprida sina frön och gro i den näringsrika marken. Ibland blir lövträden så många att de bildar så kallade lövbrännor, ett område i barrskogen där lövträd dominerar under några årtionden. Grönskan i sin tur lockar till sig växtätande djur.

Omkring 100 arter är direkt beroende av skogsbränder för att överleva. Andra gynnas indirekt, till exempel hackspettar som äter insekter som lever i de brända trädstammarna.

Året efter bränningen har platsen blivit en ljusare, öppnare och varmare skog. Brandgynnade växter trivs och fler fåglar hittar insekter i träden.

DET HÄR ÄR LIFE TAIGA

Länsstyrelsemas naturvårdsuppdrag ingår att skydda och bevara arter och miljöer. Flera arter behöver återkommande bränder för att överleva. Naturvårdsbränning är den skötselmetod som mest efterliknar effekterna av de naturliga bränder som skogarna är anpassade till.

Under åren 2015-2019 samarbetar 14 av Sveriges länsstyrelser i EU-projektet Life Taiga. Omkring 120 brännningar ska göras för att väcka nytt liv i skogen.

Life Taiga, med EU och Naturvårdsverket som finansörer, är ett av de hittills största projekten i sitt slag och omfattar 100 miljoner kronor. Det är en del av EU:s och länsstyrelsernas arbete för att hjälpa utrotningshotade arter och deras livsmiljöer.

Alla naturvårdsbrännningar kommer att genomföras i Natura 2000-områden, det är områden som redan är avsatta för naturvård. Dessa områden har länsstyrelserna fått i uppdrag av EU att sköta så att naturvärden bevaras eller förstärks.

Life Taiga och naturvårdsbränning handlar om att återskapa och bevara unik natur för kommande generationer.

SÄKERHET VID BRÄNNING

En naturvårdsbränning sker under kontrollerade former. Men det är förknippat med vissa risker och kräver noggrann planering och tydliga säkerhetsrutiner.

Bränningsledaren har en arbetsgrupp, där var och en får sina ansvarsområden. Den kommunala räddningstjänsten får information både i förväg och kontinuerligt under bränningen.

SOS Alarm är också informerat om och var bränningen äger rum eftersom personer som känner av eller ser röken kan bli oroliga och ringa.

Området som ska brännas måste ha säkra brandgränser. Det kan vara befintliga vägar, en myr eller sjö eller upphuggna brandgator. Väder, vind och fuktighet i marken är omständigheter som avgör om det går att genomföra bränningen utan att riskera säkerheten.

För att hindra elden att sprida sig utanför brandområdet vattnas marken längs brandgränsen och vattenslangar läggs ut runt området. De kopplas till tillfälliga vattenpumpar vid en närliggande sjö eller till tankvagnar med vatten. Slangarna används även till eftersläckningen.

När elden slocknat finns det personal kvar på plats som eftersläcker och bevakar området tills det inte finns någon glöd eller rök kvar. Det kan ta flera dagar, ibland veckor.

Om du besöker ett område som ska brännas eller har bränts - läs det här!

- Det är viktigt att respektera avspärrningar och information om var du får vara.
- Det kan bli en kraftig rök, men oftast stiger den ganska snabbt uppåt.
- På kvällen kan röken sjunka mot marken igen. Rökluften kan finnas kvar i området även efter att eld och glöd är borta.
- Undvik att vara i området den närmaste tiden efter eldningen. Det är inte förbjudet område, men det kan vara riskabelt att vistas där. Träd som brunnit kan falla och det är även sotigt.

Östergötland

Åtgärderna i projektet delfinansieras av EU-programmet Life Nature och Naturvårdsverket. Programmets syfte är att skydda och värda områden som ingår i nätverket Natura 2000.

Länsstyrelserna

Norrbottnen • Västerbotten • Jämtland
Västernorrland • Gävleborg • Dalarna
Värmland • Örebro • Västmanland
Södermanland • Östergötland
Jönköping • Kronoberg • Kalmar

www.lifetaiga.se

VANLIGA FRÅGOR OM NATURVÅRDSBRÄNNING

Jag bor eller rör mig i närheten - hur påverkas jag av en naturvårdsbränning?

En bränning styrs så att närboende ska påverkas så lite som möjligt. Vi tar bland annat hänsyn till hur vinden blåser för att undvika att rök drar in över samhällen.

Vistas du i eller omkring området medan bränningen pågår kan du känna lukten av brandrök. En viktig del i förberedelserna är att information om bränningen kommer till de som berörs.

Den närmsta tiden efter bränningen är det mycket sotigt i skogen. Brandskadade träd kan falla plötsligt och ljudlöst, framförallt om det blåser. Men precis som i vilken vanlig skog som helst gäller det att vara uppmärksam om du vistas i den.

Vad händer med djuren när skogen brinner?

Det är många förberedelser som ska göras innan en bränning och därför rör vi oss mycket i området. På så vis hinner många djur bli skrämde och dra sig undan innan elden tänds. När vi sedan bränner går vi sakta framåt längs en frontlinje för att ingen ska stängas inne. Däggdjur och fåglar har en medfödd instinkt att fly när de känner brandrök och klarar sig oftast bra. De djur som kan ha lite svårare att klara sig är kräl- och groddjur.

Direkt efter en bränning är de flesta djur borta från området. Men vissa arter, som till exempel rökdansflugor och andra insekter, är snabbt på plats. Hackspettar kommer också tidigt för att äta av insektslarver som trivs i brända träd.

Vad är biologisk mångfald?

Biologisk mångfald är den variation av djur, insekter och växter som finns på vår jord. Det är viktigt för den biologiska mångfalden att det finns många olika arter, och att variationen inom varje art är stor.

Varför behövs biologisk mångfald?

Produkter från naturen ger oss mat, medicin, textil och byggmaterial. Vi mår dessutom bra av att vistas i naturen. Oavsett nyttan för oss har varje art lika stor rätt som människan att finnas på jorden. Om arter försvinner från sina livsmiljöer riskerar jordens ekosystem att fungera sämre och slutligen kollapsa. Kanske har vi ännu bara upptäckt en mycket liten del av alla arter vi kan ha nytta av.

Vad kostar en naturvårdsbränning?

En normal naturvårdsbränning kostar mellan 5000-10 000 kronor per hektar. Den skötselvärdande effekten av den räcker i cirka 100 år.

Ökar inte växthusgaserna vid en naturvårdsbränning?

Det har brunnit i våra skogar sedan urminnes tider. När träd, kvistar, torr mossor och annat brinner bildas en rad förbränningsprodukter. Några av dem, som koldioxid och metan, är växthusgaser. Där branden gått fram i skogen finns mycket näring i marken och det börjar grönska nästan omedelbart. Den nya växtligheten binder på nytt kol.

Life Taiga Östergötland

LÄNSSTYRELSEN
ÖSTERGÖTLAND

HÄR NATURVÅRDSBRÄNNER VI I ÖSTERGÖTLANDS LÄN

KÄRNSKOGSMOSSEN

Kärnskogsmossens Natura 2000 område består av ett stort varierande myrkomplex med en stor mängd skogbevuxna myrholmar. På myrholmarna finns det ofta olikåldrig tallskog med spår av tidigare bränder. Skogsbränder har varit vanliga här både på grund av naturliga orsaker och eftersom det bedrivits kolning i skogarna. Det har även tidigare genomförts naturvårdsbränningar i området.

Kärnskogsmossen ingår i ett bränningslandskap och därför finns gott om arter som både har svårt att sprida sig och är beroende av återkommande bränder. Vi hoppas att bränningarna ska få brand- och svedjenävans frön att vakna ur sin vila. De är beroende av eldens hetta för att kunna gro, blomma och fröa av sig på nytt.

Bränningsområdet är en 15 ha stor holme i den sydöstra delen av Natura 2000-området med mestadels ung tallskog.

BIBERGSKÄRREN

Alldeles intill Kärnskogsmossen ligger Bibergskärens Natura 2000 område som är en del av samma myrkomplex. Att ha flera närliggande bränningar är bra för de arter som är beroende av brand och särskilt för de arter som har svårt att förflytta sig. En annan art som gynnas av bränningarna är den tretåiga hackspetten som finns i området sedan länge. Den döda veden som skapas i branden är ett perfekt ställe för att leta efter mat i form av insekter.

Området är också rik på skogsfågel som orre och tjäder vilka uppskattar den glesa skogen som naturvårdsbränningarna skapar i närhet till den öppna myren. På våarna kan man se stora grupper av orrar genomföra sina parningsspel på mossen.

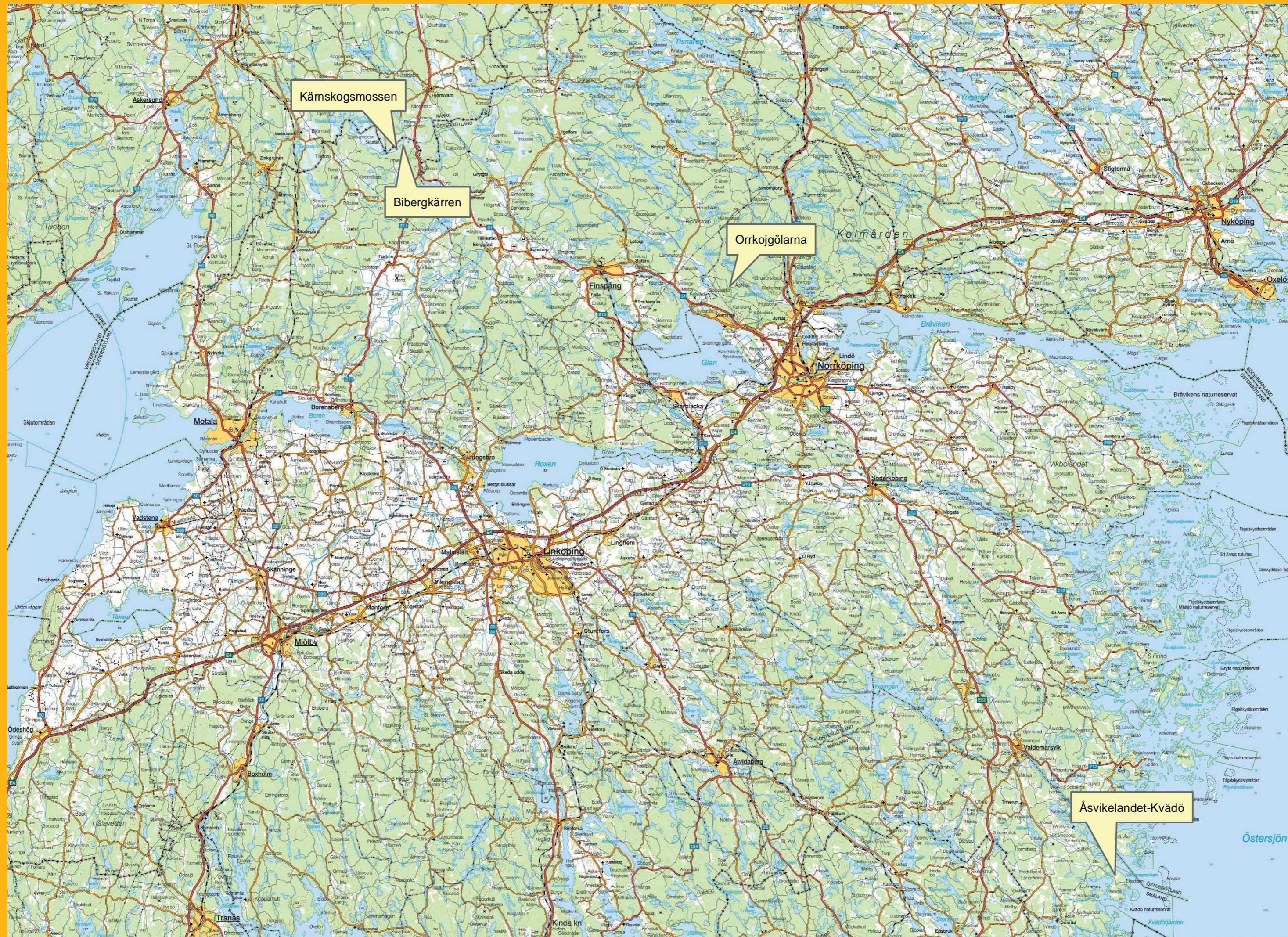
Tre stycken holmar på totalt 16 ha med ungskog utgör bränningsområdet. I området finns även äldre träd som säkert har överlevt tidigare bränder och även sparats i skogsbruket under lång tid.

ORRKOJGÖLARNAS

Strax norr om Svärtinge ligger Orrkojgölarnas Natura 2000 område som består av mossar och tallskogar med inslag av hållmarker. Även landskapet kring Orrkojgölarna präglas av skogar som funnits under lång tid och som har påverkats av brand. Därför finns fler naturreservat och Natura 2000 områden i närheten.

Eftersom det funnits skog i området länge finns det många svampar som är beroende av att leva tillsammans med träd, exempelvis blåfotad taggsvamp och goliatmusseron. Dessa svampar trivs särskilt i ljusöppna skogar som skapas vid naturvårdsbränning.

I Orrkojgölarna ska två områden brännas på totalt 16 ha. Dessutom bränns ett område i samarbete med Holmen skog AB vilket ger ytterligare 15 ha. Bränningsområdena består till största delen av ungskog med inslag av äldre träd.

Naturvårdsbränning är ett effektivt sätt att omvandla ung tallskog till biologiskt mer värdefull skog med gläntor och större mängd död ved som är viktigt för många arter.

För att hjälpa arter som har svårt att sprida sig långa sträckor är den bra att bränna flera gånger nära varandra under flera år i rad. Kärnskogsmossen och Bibergskärrarna ligger nära varandra och det har redan bränts flera gånger i området.

Det gäller att ha bra gränser vid naturvårdsbränning som här vid Orrkojgölarna där tallskogen övergår i våtmark. Ofta lägger vi vattenslang längs gränsen för att säkra ytterligare och för att kunna släcka när branden nått områdets gräns.

Den sotiga basen på stammen är ett tydligt spår från en tidigare brand i Äsvikelandet-Kvädö. Ofta så överlever de gamla tallarna en brand på grund av sin tjocka bark medan yngre tallar och granar dör.

ÄSVIKELANDET-KVÄDÖ Natura 2000-området Äsvikelandet-Kvädö.

Området är variationsrikt med bl a värdefulla barrskogar, hållmarker och odlingslandskap. Blixtnedslag är vanliga i regionen och har förr antänd många bränder. Därför finns här många arter som är knutna till brand.

Det är många insekter som är beroende av brand och tidigare inventeringar har visat på en rik förekomst i kustområdena. Till exempel sotsvart praktbagge och brandlöpare som bägge är arter som är helt beroende av brand och har hittats på Kvädö.

Det är två bränningsområden i Kvädö på en yta om sammanlagt 40 ha. Ena objektet gränsar mot hav och innehåller mycket hållmarker med gamla tallar och den andra är på rikare mark med ek och andra lövträd. Närheten mellan de två objekten kommer att var positiv för insekter som lätt kan flytta mellan dessa.

Mer information om Östergötlands läns naturreservat hittar du på lansstyrelsen.se/ostergotland.

ARTER SOM GYNNAS AV BRAND

Brandskikttdynan

är en vedsvamp som bildar svarta knölar på brandskadade träd, oftast på björkar. Den blir i sin tur hem åt flera brandberoende insekter, som är rödlistade på grund av brandens frånvaro i landskapet.

Brandskikttdyna
(*Daldinia loculata*)

Svedjenäva
(*Geranium bohemicum*)

Svedjenävans frön gro bara om de blir uppvärmda till 40–50 grader och de kan ligga och vänta i marken på en brand i över 100 år.

Svedjenäva är både lik och nära släkt med brandnävan som också behöver liknande förutsättningar.

Spillkråka
(*Dryocopus martius*)

Spillkråkan är Europas största hackspett. De senaste åren har antalet minskat med cirka 30 procent och arten är numera rödlistad.

Alla Sveriges arter av hackspettar trivs och förökar sig i skog som brunnit. Den äter gärna insekter som lever i brända trädstammar.